

РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Постановка проблеми. Стан здоров'я підростаючого покоління – важливий показник благополуччя суспільства і держави. Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, як до найвищої соціальної цінності, формування високого рівня здоров'я дітей та учнівської молоді.

Водночас, доводиться констатувати, що незважаючи на значну увагу до питань здоров'я, проблеми його збереження в нашій країні постійно загострюються. Кількість здорових дітей в Україні, за різними даними, коливається від 4 до 10 %. Так, уже під час завершення початкової школи здоров'я учнів погіршується більше, ніж на десять відсотків. Найчастіше у дітей виникають проблеми з опорно-руховим апаратом, з'являються захворювання серцево-судинної системи, порушується зір. При цьому, за останні роки спостерігається тенденція до погіршення стану здоров'я школярів усіх вікових груп. Значна частина захворювань дітей і молоді, має так звану, дидактогенну природу, тобто викликана або спровокована навчанням у школі [4].

У зв'язку з цим, актуалізується завдання пошуку ефективних технологій у навчально-виховному процесі, які б забезпечували збереження і покращення стану здоров'я школярів.

Метою статті є розкриття сутності технологій навчання та здоров'язбереження учнів різних вікових груп.

Виклад основного матеріалу. Сучасна освіта характеризується широким упровадженням технологічного підходу. Це є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини.

Слово «технологія» грецького походження й означає «знання про майстерність». Поняття «технологія» в педагогіку прийшло з виробництва, де вона визначалася як сукупність різних елементів, зокрема прийомів, операцій, дій, процесів та їхня послідовність, тобто це своєрідна майстерність людини. Таким чином, «технологія» – це певний алгоритм, за допомогою якого одержується запланований результат.

Спочатку поняття «педагогічна технологія» співвідносилось з ідеєю технізації навчального процесу, прихильники якої вбачали у широкому використанні технічних засобів навчання основний шлях підвищення ефективності навчального процесу.

Проте, вже у 70-ті рр. ХХ ст. у педагогіці сформувалася ідея повної керованості навчального процесу, яка призвела до такої установки в педагогічній практиці: рішення дидактичних проблем можливо через керування навчальним процесом з точно заданими цілями, досягнення яких має піддаватися чіткому опису і визначенню.

Зазначимо, що у вітчизняній літературі педагогічна технологія співвідноситься з процесами навчання і виховання, на відміну від закордонної, де вона обмежена сферою навчання. Наразі немає єдиного підходу до визначення категорії педагогічна технологія, в освіті існує понад 300 її тлумачень, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу. Зустрічається як первісне розуміння сутності педагогічної технології (педагогічна технологія як максимальне використання в навчанні можливостей технічних навчальних засобів), так і розуміння педагогічної технології, пов'язане з ідеєю керування процесом навчання (цілеспрямоване конструювання цілей навчання відповідно до цілей проектування всього ходу процесу навчання, перевірка й оцінка ефективності обраних форм, методів, засобів, оцінка поточних результатів, корекційні заходи).

Педагогічну технологію можна розглядати як результат упровадження в педагогіку системного підходу. Саме цей підхід відображений у визначенні ЮНЕСКО, відповідно до якого педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з обліком технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своєю задачею оптимізацію форм освіти [8].

Отже, педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної навчальної і педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя. Педагогічна технологія забезпечує реалізацію ідеї повної керованості навчальним процесом.

Неоднозначно тлумачиться і співвідношення понять «технологія навчання» і «методика навчання». Так останнє розглядається як значно вужче відносно першого і вживається у значенні про методи навчання. Поняття «технологія навчання», на відміну від поняття «методика», відображає не просто передавання інформації, а процес навчання, що має важливе значення для характеристики сучасних тенденцій у педагогіці. С. Гончаренко [2], аналізуючи розвиток методики як науки, зазначає, що методику завжди підстерігає небезпека набути чисто прагматичного характеру, звестися до «розробок» і «рекомендацій», втративши здатність до наукових узагальнень, до виявлення закономірностей.

Водночас, як технологію характеризують двома принциповими аспектами: гарантованістю кінцевого результату і проектуванням майбутнього навчального процесу, методика розглядається як сукупність рекомендацій з організації і перебігу навчального процесу [6].

Практично всі дослідники означеної проблеми вважають, що технологія відрізняється від методики своєю відтворюваністю, стійкістю результатів, а технологічність передбачає, в основному, стійкість до відтворення [7]. У цьому контексті стійкість показників навчального процесу розглядається як характерологічна якість саме технології.

Зазначимо, що терміни «педагогічна технологія» і «освітня технологія» часто використовуються у педагогічній літературі. У визначенні методологічного підходу до розуміння поняття «освітня технологія» потрібно виходити з того, що одна з головних функцій освіти полягає в створенні умов для формування особистості, котра поєднує набуті знання й уміння зі здатністю до їхнього творчого застосування. Оскільки освіта є результатом навчання і виховання, у процесі яких відбувається розвиток особистості та її соціалізація, то поняття «освітня технологія», відображає взаємодію і взаємозумовленість освітнього середовища у його широкому розумінні.

Щодо «педагогічних технологій», то вони реалізуються безпосередньо у педагогічній взаємодії вчителя з учнями, яка характеризується взаємопов'язаними процесами навчання, виховання й розвитку. Саме тому, термін «педагогічна технологія» найбільш адекватно відповідає логіці та сутності розгортання педагогічної взаємодії між суб'єктами навчання.

Однак, стосовно поняття «педагогічна технологія» єдиної думки науковців ще не існує. У науковій літературі зустрічаються різні тлумачення цього поняття в залежності від того як автор уявляє структуру й складові освітнього технологічного процесу, їх об'єднує те, що всі автори єдині у визначенні мети педагогічної технології – це підвищення ефективності навчально-виховного процесу і гарантування досягнення учнями запланованих результатів навчання. Будь-яка педагогічна технологія має відповідати основним критеріям технологічності: концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності [1].

Однак, необхідного розуміння, що нова якість освіти, яка забезпечила б розвиток сучасного суспільства, може бути досягнута лише під час створення певних умов організації навчально-виховного процесу, який не зашкодить здоров'ю дітей та молоді і буде спрямований на збереження, зміцнення і формування здоров'я всіх учасників

навчально-виховного процесу немає. Тому це вимагає від педагогів застосування своєрідних підходів в освіті і виховання на основі здоров'язбереження.

Так О. Факторович [10] пропонує вимоги, які висуваються до будь-якої педагогічної технології:

- *концептуальність* (наявність науково-педагогічного обґрунтування (загальної схеми) і його концептуальної інтерпретації вчителем з урахуванням умов реального освітнього процесу, представленого різноманітним педагогічними ситуаціями);

- *антропоцентризм* (забезпечення безперервного розвитку дитини в освіті через його безперервне пізнання вчителем);

- *ситуативність* (збереження простору авторства, творчості кожного вчителя, що дозволяє ідеальну схему перетворити на живу педагогічну ситуацію);

- *контекстуальність* (вбудованість у реальний навчально-виховний процес).

У цілому, педагогічна технологія реалізується як систематична, цілеспрямована, свідомо проєктована діяльність, що відрізняється від неструктурованого елементарного виконання, і тому служить досягненню мети з найменшими витратами [10].

На переконання Л. Тихомирової [9], найважливішим у характеристиці будь-якої технології, що реалізується в освітній установі є те, наскільки вона зберігає здоров'я учнів, і чи є вона здоров'язбережувальною. Тому автор поняття «здоров'язбережувальні технології» розглядає не як самостійну педагогічну технологію, а як якісну характеристику освітніх технологій.

Дотримується цього підходу А. Мітяєва [5], яка розглядає поняття «здоров'язбережувальні освітні технології» як якісну характеристику будь-якої освітньої технології, її «сертифікат безпеки для здоров'я», і як сукупність тих принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження.

Погоджуємося з думкою згадуваних вище авторів, які вважають, що здоров'язбереження має бути якісною характеристикою будь-якої освітньої технології. Натомість вважаємо, що згідно з логікою і методологією сучасних підходів до технологізації навчання, проблеми здоров'язбереження учнів слід вирішувати у конкретних технологіях, які зберігають здоров'я та спрямовані на його зміцнення. Для цього потрібні розробки і впровадження ефективних здоров'язберігаючих технологій, у яких збереження та покращення здоров'я є пріоритетним завданням.

«Здоров'язберігаючі технології» потрібно розглядати як частину педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання здорового способу життя, яка спрямована на вирішення питань здоров'язбереження у системі освіти; як спосіб організації, модель навчального процесу, яка гарантує збереження здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу; як інструментарій освітнього процесу, як система вказівок, що мають забезпечити ефективність і результативність навчання разом із збереженням здоров'я учнів [3].

Підводячи підсумок зазначимо, що педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної діяльності з проєктування, організації і проведення навчально-виховного процесу з забезпеченням комфортних умов для суб'єктів навчання. У свою чергу, створення і реалізація ефективних «здоров'язберігаючих технологій» забезпечить збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Сказане вище дозволяє зробити наступні висновки:

1. Сучасна освіта характеризується широким упровадженням технологічного підходу, який відрізняється двома принциповими аспектами: гарантованістю кінцевого результату і проєктуванням майбутнього навчального процесу.

2. Не існує єдиної думки щодо поняття «педагогічна технологія», все залежить від того, як автор уявляє структуру і складові освітнього технологічного процесу. Але їх об'єднує те, що метою педагогічної технології вважають підвищення ефективності навчально-виховного процесу і гарантування досягнення учнями запланованих

результатів навчання.

3. Здоров'язберігаючі технології потрібно розглядати як частину педагогічної науки, яка вивчає та розробляє цілі, зміст і методи навчання здорового способу життя, і спрямована на вирішення питань здоров'язбереження у системі освіти.

Перспективи подальших досліджень будуть полягати в аналізі та обґрунтуванні здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі учнів.

Література:

1. Волкова І. В. Поняття «здорів'язберігаючі технології» та їх класифікації [Електронний ресурс] / І. В. Волкова – Режим доступу : <http://edu-post-diploma.kharkov.ua>.
2. Гончаренко С. У. Методика як наука : навч. посібн. / С. У. Гончаренко – Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
3. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень [Електронний ресурс] / В. М. Єфімова – Режим доступу http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2010_1/10yvmspi.pdf.
4. Іонова О. М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс] / О. М. Іонова – Режим доступу http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-01/09iomppr.pdf.
5. Митяева А. М. Здоровьесберегающие педагогические технологии : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. М. Митяева. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 192 с.
6. Монахов В. М. Аксиоматический подход к проектированию педагогических технологий / В. М. Монахов // Педагогика. – 1997. – № 6. – С. 26–31.
7. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа – 1998. – № 12. – С. 3–17.
8. **Мойсеюк Н. Є.** Вибір методів навчання [Електронний ресурс] / **Н. Є. Мойсеюк** – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/10080622/pedagogika/vibir_metodiv_navchannya.
9. Тихомирова Л. Ф. Теоретико-методические основы здоровьесберегающей педагогики: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. / Тихомирова Лариса Федоровна. – Ярославль, 2004. – 339 с.
10. Факторович А. А. Сущность педагогической технологии / А. А. Факторович // Педагогика. – 2008. – 2. – С. 19-27.

У статті розглядаються педагогічні аспекти розуміння технології навчання, якісною характеристикою якої є процес здоров'язбереження. Розкриваються поняття «педагогічні технології» та «здорів'язберігаючі технології».

Ключові слова: технологія, педагогічні технології, здорів'язберігаючі технології, учнівська молодь, суб'єкти навчання.

В статье рассматриваются педагогические аспекты понимания технологии обучения, качественной характеристикой которой является процесс здоровьесбережения. Раскрываются понятия «педагогические технологии» и «здоровьесберегающие технологии».

Ключевые слова: технология, педагогические технологии, здоровьесберегающие технологии, учащаяся молодежь, субъекты обучения.

The article considers the pedagogical aspects of understanding technology education, quality characteristic which is zdorov'yazberezhennya process. Uncover the notion of «educational technology» and «Health-technology».

Keywords: technology, pedagogical technology, Health-technology, pupils youth, subjects of study.